

Vida BAKUTYTĖ

BALSAS KAIP LIETUVIŠKAS GINTARAS

ARNOLDUI VOKETAIČIUI – 90*

*A VOICE LIKE LITHUANIAN AMBER:
ARNOLD VOKETAITIS IS NINETY*

'His voice could lull a child to sleep, or sound above the roar of a train.' These words were written in a review of a recital by the Lithuanian American opera singer Arnold VOKETAITIS (b. 1930) with the Colorado Springs Symphony Orchestra, conducted by Charles Ansbacher, in Colorado Springs in 1982. The rather bold comparison does justice to Voketaitis' vocal range and tonal colour. Listening to his recordings makes you realise how lucky people were to be present in theatres and concert halls during performances by this world-class singer (the author, sadly, was not). Voketaitis' bass-baritone (basso cantante) is smooth, strong, lush and warm, 'like a necklace of warm Lithuanian amber', a description coined by the singer himself, which he used as an inspiration for his voice students when teaching them the subtleties of vocal art at Northwestern University (1984) and De Paul University (1987–1989) in Illinois, and at Auburn University (1990–1993) in Alabama, and directing the university opera of the former two. The career of Arnold Voketaitis is described by the musicologist and theatre historian Vida BAKUTYTĖ.

Agota Voketaitienė. 1936. Asmeninis archyvas

„Jo balsas gali užmigdyti kūdikį, bet gali užgožti ir traucinio ūksmą“, – rašyta vienoje recenzijų po Amerikos lietuvių operos dainininko Arnoldo Voketaičio recitalio 1982 metais Kolorado Springse (Kolorado valstija) su šio miesto simfoniniu orkestru, kuriam tuomet vadovavo žinomas amerikiečių dirigentas Charlesas Ansbacheris. Gal pernelyg tiesmukas palyginimas vis dėlto taikliai apibrėžia balso diapazoną, tembro spalvas. Klausydamasis įrašų supranti, kiek daug neteko tie (tarp jų ir šio rašinio autorė), kas negirdėjo ir nematė šio pasaulinio garso mūsų dainininko teatrų scenose ir koncertų salėse. Voketaičio boso-baritono (*basso cantante*) nesupainiosi su kitais: labai lygus (jokių registrinių „slenksčių“), stiprus, sodrus ir šiltas „kaip lietuviško gintaro karoliai“ – tai paties dainininko apibūdinimas, kurį jis vartojo kaip balso skambesio siekiamybę, mokydamas vokalo meno subtilių savo studentus Šiaurės vakarų (*Northwestern University*, 1984) ir De Paulo (*De Paul University*, 1987–1989) universitetuose Ilinojuje bei Oburno universitete (*Auburn University*, 1990–1993) Alabamoje, vadovaudamas ir dviejų pastarųjų operos teatrų (juose režisavo keliolika spektaklių). Palyginimas su lietuvišku brangakmeniu tinka ir paties Maestro balsui.

Apie gintaro spalvos ir šilumos tembrą dainininkas rašo vokalo pedagogikai skirtoje knygoje (kol kas rankraštyje), kurioje dalijasi savo daugiau nei keturių dešimtmečių scenine, pedagogine ir režisūrine patirtimi.

Užsukus į Arnoldo ir Nijolės Voketaičių namus Čikagoje Maestro kaip brangiausią relikviją rodo 2009 metais Vilniuje jam įteiktą Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžių, apdovanojimą už nuopelnus lietuvių ir Lietuvos vardo garsinimą. Ši Voketaičio veikla ne kartą pagerbta ir Amerikos lietuvių bendruomenės. Tarp jam įteiktų raštų už lietuviškos kultūros puoselėjimą – JAV LB Kultūros tarybos, JAV LB Lemonto apylinkės valdybos ir kt. padėkos. 1990-aisiais Balzeko lietuvių kultūros muziejus jį išrinko Metų žmogumi už savo talentu skleidžiamą žinią apie Lietuvą ir lietuvius bei pasisakymus bendruomenės ir kituose Amerikos laikraščiuose, palaikant Lietuvos nepriklausomybės siekį.

* Straipsnyje, be kitų šaltinių, naudotasi dokumentais iš Lituaniistikos tyrimo ir studijų centro Čikagoje (LTSC), Arnoldo Voketaičio asmeninio namų archyvo ir pokalbių su Maestro medžiaga. Šio rašinio autorė dėkoja ponams Arnoldui ir Nijolei Voketaičiams už galimybę susipažinti su šeimos archyvu ir nuoširdžius savo turtingų ir turinčių biografijų epizodų pasakojimus, kurie, tikėtina, suguls į jos rengiamą knygą.

2015 metais Voketaitis papildė „Amerikos lietuvių legendų šlovės galeriją“ (*National Lithuanian American Hall of Fame*).

Pasaulinį lietuvių pripažinimą patvirtina nesuskaičiuojamos, kupinos susižavėjimo aukštu dainininko profesionalumu ir išskirtiniu talentu recenzijos Amerikos, Kanados, Meksikos ir Europos spaudoje. Tokį patį įvertinimą liudija jo vardo įrašymas tarptautiniuose žinyuose („Who is Who in Opera“, „Who is Who in International Music“, „Who is Who in America“, „Who is Who in the World“).

Nepaisydamas didžiulio pasirodymų tempo ir perpildyto užimtumo tvarkaraščio dainuojant žymiausiose Amerikos scenose, Voketaitis visuomet mielai dalyvavo lietuvių rengiamuose koncertuose. Be daugelio kitų, Maestro atliko solo partiją Juliaus Gaidelio kantatoje „Kovotojai“, skirtoje žuvusiems ginant Lietuvos laisvę ir pirmą kartą nuskambėjusioje 1968 metų vasario 18 dieną Čikagos Operos rūmuose (*Civic Opera*), minint Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 50-metį. Jis neatsakė kvietimo atlikti vaidmenų Čikagos lietuvių operoje: tai buvo Kvieslys Jurgio Karnavičiaus „Gražinoje“ (1967) ir Doktoras Dulkamara Gaetano Donizetti „Meilės eliksyre“ (1975, 1990); pastarojoje 1990 metais dainavo kartu su iš Lietuvos pakviestais Virgilijumi Noreika (*Nemorinas*) ir Arvydu Markausku (*Belkorė*). Būdamas Ilinojaus Meno tarybos muzikos komiteto narys jis inicijavo paramą lietuvių operos spektakliams, kvietė su šia trupe bendradarbiauti amerikiečių režisierius, tarpininkavo jai užmezgant kontaktus su Niujorko kostiumų ir dekoracijų firmomis.

Voketaitis ieškojo ir rasdavo būdų propaguoti lietuvių profesionaliąją muziką: Maestro pastangomis per Amerikos radiją buvo transliuojamas Lietuvos akademinio operos ir baleto teatre rodytos Vytauto Klovos operos „Pilėnai“ įrašas bei Čikagos lietuvių operos spektaklis – Kazimiero Viktoro Banaičio „Jūratė ir Kastytis“ (su Voketaičio komentarais, 1973). Jis prisidėjo prie JAV Lietuvių bendruomenės Kultūros tarybos veiklos rengiant atlikėjų iš Lietuvos pasirodymus Amerikoje ir pats dainuodavo šiuose koncertuose, tarp kitų – kartu su pianistais Vytautu Landsbergiu, Sonata ir Roku Zubovais.

Su jauduliu sekdamas permainas laisvėjančioje Lietuvoje, Voketaitis rašė straipsnius apie Lietuvos istoriją ir lietuvių kalbą, komentavo tragiškus 1991-ųjų sausio 13-osios įvykius, replikavo į kartais ne visai tiksliai nušviečiamus faktus. Štai „Chicago Tribune“ pasirodžius straipsniui apie Lietuvą ir Baltijos šalis (1991), emocionaliai aiškino straipsnio autoriui: „Ar galėtumėte įsivaizduoti, kad Jūs netenkate laisvės? tėvynės? Jei galėtumėte, gal tam tikrose Jūsų straipsnio vietose būtų pateiktas kitoks požiūris“ (Iš Arnoldo Voketaičio laiško „Chicago Tribune“ redakcijai, 1991, balandžio 19, LTSC).

Voketaitis beatodairiškai palaikė Lietuvos idėją surengti 1993 metais Vilniuje tarptautinį Lietuvos teatrų festivalį LIFE: abu su žmona Nijole Voketaitiene buvo šiam festivaliui remti komiteto nariai. Dainininkas ir pedagogas, rūpinęsis jaunimo edukacijos problemomis, nemenką dalį savo bibliotekos (134 vienetus) padovanojo Lietuvos muzikos ir teatro akademijai: tai operų ir oratorijų partitūros, klavyrai, dainų natos, knygos.

Maestro poreikis didžiulis tuo, kad esi lietuvis, formuotas šeimoje, turėjusioje, be abejo, įtakos ir jo muzikinei

Arnoldas Voketaitis, JAV karinio orkestro solistas. 1955.
Asmeninis archyvas

karjerai. Voketaitis gimė 1930 metų gegužės 11 dieną East Havene Konektikoto valstijoje, mieste, esančiame apie penkis kilometrus į rytus nuo New Haveno, antrojo pagal dydį miesto toje valstijoje. Į pastarąjį šeima persikėlus, jame prabėgo dainininko vaikystė ir paauglystė, lankytos pamokos vidurinėje mokykloje ir lietuviškoje mokyklėlėje.

Vokietaičių giminės šakos veda į Suvalkiją (iš tėvo pusės) ir Dzūkiją (iš motinos pusės). Tėvo Motiejaus Vokietaičio (vėliau – Voketaitis) proseneliai XIX amžiaus pradžioje ūkininkavo Liudvinavo valsčiuje, anuomet priklausiusiame Kalvarijos apskrīčiai (dab. Marijampolės r.).

Motiejus Voketaitis ir Agota Pilvelytė (savo pavardę rašiusi – Pilveliūtė) susipažino ir susituokė jau Amerikoje, į kurią atvyko prieš Pirmąjį pasaulinį karą neturėdami užsibrėžto tikslo čia pasilikti visam laikui. Tačiau aplinkybės (ypač karo pradžia) koregavo planus. Vėliau norą grįžti dar labiau nutolino sovietų užimta Lietuva – su tuo Voketaičiai niekuomet nesusitaikė. Abu buvo aktyvūs JAV lietuvių bendruomenės veikėjai. Studijavęs Valparaiso universitete (*Valparaiso University*) Indianos valstijoje apskaitą ir inžineriją Motiejus Voketaitis po Antrojo pasaulinio karo aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių susivienijimo (*Society of Lithuanian Americans*) Konektikoto valstijoje bei Amerikos Lietuvių Tarybos Komiteto veikloje.

Sūnui tampant dainininku reikšmingas buvo motinos vaidmuo. Iki pat gyvenimo pabaigos aktyvi Krikščioniškos jaunų moterų asociacijos YWCA (*The World Young Women's Christian Association*) veikėja Agota Voketaitiene buvo ir muzikalčiai išsilavinusi. Vaikystėje Lietuvoje ji lankė Šventėžio parapijos mergaičių chorą „Žiburėlis“ (dabar Šventėžio Švč. Mergelės Marijos Gimimo parapija Lazdijų r.), vadovaujamą vargonininko Prano Bujanausko; atvykusi į

Don Žuanas Wolfgango Amadeus Mozarto operoje „Don Žuanas“. Kolorado operos festivalis. 1972. Asmeninis archyvas

Ameriką dainavo chore „Pirmyn“, kuriam vadovavo Jonas Pruselaitis, smuikininko Jono Pruselaičio tėvas, giedojo New Haveno bažnytiniame chore. Laiškuose žinomam muzikui ir kultūros veikėjui Juozui Žilevičiui Voketaitienė rašė, kad Miko Petrausko paskatinta ketverius metus lankė Enrico Bottelli muzikos mokyklą, mokėsi joje vokalo ir fortepijono. Lietuviškų dainų natų sau ir sūnui Arnoldui, kuris „mokinasi balso lavinimo ir turi stiprų žemo tono balsą“ (iki tol Arnol-

das grojo trimitu), ji prašė laiškuose ne tik Juozą Žilevičių, bet ir vargonininką, pedagogą bei kompozitorių Antaną Pocių, Čikagoje kartu su Aleksandru Aleksiu (Aleksandravičiumi) atidariusį muzikos mokyklą, pavadintą Beethoveno konservatorija.

Agotos Voketaitienės sopranas XX amžiaus ketvirtajame–penktajame dešimtmėčiais dažnai skambėjo koncertuose, kuriuose ji, be lietuviškų dainų, atliko arijas iš tokių operų

kaip Charles'io Gounod „Romeo ir Juliette“, Gioacchino Rossini „Sevilijos kirpėjas“, Pietro Mascagni „Kaimo garbė“ ir kt. Neabejotina, kad Arnoldo Voketaičio rečitaliuose, ypač ankstyvuosiuose, buvo atliekamos būtent mamos parūpintos lietuviškos dainos – Antano Vanagaičio „Svyruonėlis“ ir „Ar tu žinai, mano broli“, Kazimiero Viktoro Banaičio „Atsiminimas“, Stasio Šimkaus „Oi, kas“, Aleksandro Aleksio „Visuomet širdis surakinta“, Miko Petrausko, Aleksandro Dirvianskaitės, Vlodo Jakubėno ir kitų, dainuotos, beje, lietuviškai ne tik lietuvių, bet ir anglakalbei publikai įvairiausių Amerikos miestuose.

Voketaičio profesionaliu debiutu laikomas 1958 metais sukurtas Cesare's Vanuzzi, privataus teatro dainininko, personažas Niujorko miesto operos (*New York City Opera*) spektaklyje – Richardo Strauss'o komiškoje operoje „Tylioji moteris“ („Die schweigsame Frau“). Kaip sako pats dainininkas, vaidmuo nedidelis, bet geras, skirtas žemam bosui. Šio teatro nuolatinėje trupėje jis dainavo dvylika sezonų.

Tačiau iki profesinės karjeros pradžios jau būta daug solinių pasirodymų. Sodrų bosą Voketaičis pademonstravo vidurinės Jameso Hillhouse'o mokyklos New Havene (*Hillhouse High School*), kurioje mokėsi, jaunimo grupės operinės muzikos koncerte, 1949 metais inicijuotame vieno pirmųjų Voketaičio vokalo mokytojų Jacinto Marcosano, garsiojo italų boso Ezio Pinza kolegos.

Mokslą Kvinipeko koledže (*Quinnipiac College*) Hamdene Konektikuto valstijoje Voketaičis derino su aktorinio meistriškumo studijomis Jeilio universiteto (*Yale University*) Dramos fakultete ir pamokomis pas kitą vokalo pedagogą – Francesco Riggio. Šis mokytojas, dirigavęs orkestrams Milane, Niujorke, Čikagoje, Los Andžele, rūpinosi operos reikalais Konektikute, įkūrė eksperimentinį teatrą, kuriame dainavo ir Voketaičis. Tuo pačiu metu jo dalyvauta spektakliuose Plymuto Muzikos ir dramos centre Masačusetso valstijoje (*Plymouth Rock Center of Music and Drama*).

Jau bebaigiantis koledžą (čia 1954 metais įgytas verslo administravimo ir reklamos bakalauras) jaunas solistas sulaukė puikių atsiliepimų, kuriuose rašyta: „Galingas balsas turi būti įvertintas, pridurkime dar tai, kad dikcija yra puiki. Tai jo įdirbis Jeilio dramos mokykloje...Visa tai rodo išskirtinį talentą, aktorinius ir muzikinius gabumus“ („Reporter“, 15 July, 1954). Panašius į šį vertinimus vėliau kartojo daugelis operos kritikų, pelnytai laikydami solistą dainuojančiu aktoriumi. Ypatingas dėmesys raiškiai tarčiai – vienas Voketaičio išskirtinių vokalo meistriškumo bruožų. Šito jis siekė pats dainuodamas įvairiomis kalbomis, tai skiepijo ir savo mokiniam.

Nenuostabu, kad atlikdamas karinę tarnybą (1954–1956) ir laimėjęs perklasas Voketaičis tęsė pasirodymus kaip solistas su JAV kariniu orkestru, kurio būstinė buvo Vašingtone (*The United States Army Band, Wash., D.C.*). Čia jį išgirdęs Amerikos universiteto Vašingtone muzikos istorijos profesorius Frankas C. Campbellas pažymėjo dainininko „įtikinantį ir su tinkamu skoniu“ atlikimą, parašęs apie tai į „The Washington Evening Star“.

Tad nemenka solinio dainavimo praktika padėjo Voketaičiui toliau tiesti kelią į profesionalią sceną. 1957-aisiais

laimėta prieš penkiasdešimt dalyvių Konektikuto Operos perklausoje ir sulaukta kvietimų kurti joje vaidmenis. Lemingas buvo tais pačiais metais dalyvavimas ir pirmą vietą radijo bei televizijos talentų konkurse *The Arthur Godfrey Show*. Po šių pasirodymų užsimezgė ryšys su žinoma ir dainininko labiausiai vertinama vokalo pedagoge Elda Ercole. Pas šią didelę operinę patirtį Amerikos ir Italijos operų scenose turėjusią dainininkę Voketaičis mokėsi Niujorke, kur ji turėjo savo studiją. Pedagogės mokymas rėmėsi senąja italų vokalo mokykla, kurią ji laikė pamatu šio meno įgūdžių siekiantiems savo mokiniam.

Pradėjęs karjerą Niujorko miesto operos teatre, 1966 metais Maestro debiutavo kitame garsiaame, viename svarbiausių Amerikos operos teatrų – Čikagos lyrinėje operoje (*Lyric Opera of Chicago*), kuriame „išsikūrė“ ilgiausiai – septyniolikai sezonų (1966–1984, 1989). 1965–1966 metais taip pat dainavo mobilioje *Metropolitan Opera* trupėje (*Metropolitan Opera National Company*), suburtoje siekiant kuo plačiau paskleisti operos meną per visus šalies regionus. Su ja vien per metus išvažinėta kiauurai ir išilgai Amerika, lankytasi Kanadoje. Apie joje dainuotą Don Magnifico vaidmenį Gioacchino Rossini „Pelenėje“ („La Cenerentola“) Otavos spauda pažymėjo, kad „jis atliko partiją taip, lyg būtų gimęs šiam vaidmeniui“, o Los Andželo apžvalgininkai įsitikino, kad „Voketaičio balsas yra puikus muzikos instrumentas, naudojamas aukštos klasės aktoriams“.

Šios dainininko savybės lėmė jo sėkmę Niujorko miesto operoje. Tuo metu jai vadovavęs dirigentas Julius Rudelis vė-

Don Bazilijus – Arnoldas Voketaičis ir Bartolas – Mario Bertolino Gioacchino Rossini operoje „Sevilijos kirpėjas“. Havajų Operos teatras. 1977. Asmeninis archyvas

Borisas Godunovas Modesto Musorgskio operoje „Borisas Godunovas“. Kolorado operos festivalis.
1976. Litanistikos tyrimo ir studijų centras

liau prisipažino „iškart supratęs, kokį svarbų ir potencialų atlikėją trupė išgijo. Be to, kad buvo tvirto šešių pėdų ir trijų colių (1,90 m – V.B.) kūno sudėjimo, jis pasižymėjo tikru *basso cantante*, plataus diapazono balsu su aukštu viršumi, ir tai leido jam atlikti kai kuriuos vaidmenis, paprastai skiriamus baritonams“ („Chicago Tribune“, May 28, 1989). Kritikai netruko

pastebėti talentingąjį dainininką operose „Traviata“ (Daktaras Grenvilis), Giacomo Puccini „Bohema“ (Kolinas), Gian Carlo Menotti „Konsulas“ (Kofneris; transliuota per TV), siekusioje „supurtyti visuomenę“ Douglaso Moore'o „Carry Nation“ (Carry Nation tėvas), Sergejaus Prokofjevo „Meilė trimis apelsinams“ (Karalius), Benjaminio Britteno „Vasarvidžio nakties

sapnas“ (Tesėjas, Atėnų karalius) ir kt. Šiame teatre Voketaičio atlikta Kreonto partija Igorio Stravinskio operoje oratorijoje „Oidipas karalius“ sužavėtas kūrinį dirigavęs žymusis anglų ir amerikiečių dirigentas Leopoldas Stokowski apie tai parašė savo laiške pačiam dainininkui: „Esu taip nepaprastai sužavėtas Jūsų ryškiu draminiu ir vokaliniu Kreonto (Creon) vaidmeniu, kad nusprendžiau Jums apie tai parašyti. Jūs labai prisidėjote prie Stravinskio ‘Oidipas karalius’ atlikimo, pasirodydamas kaip aukščiausios prabos menininkas – dainininkas ir aktorius. Dėkoju už malonumą kurti muziką kartu su Jumis“. (Iš Leopoldo Stokowskio laiško Arnoldui Voketaičiui, 1959 m. spalio 12, LTSC)

Negailėjo pagyrų kita žvaigždė, Niujorko filharmonijos orkestro vyriausiasis dirigentas Leonardas Bernsteinas. Su šiuo kolektyvu Voketaičis atliko svarbių kūrinių. Sėkminga buvo 1960 metais jo dainuota Šv. Ignaco Lojolo partija *Carnegie Hall* Bernsteiniui diriguojant amerikiečių kompozitoriaus Virgilo Thomsono operą „Keturi šventieji trijuose veiksmuose“. Šio dirigento žodžiai tapo savotiška vizitine dainininko kortele, pristatant jį įvairių spektaklių ir koncertų programose: „Visais požiūriais – vokalo, muzikalumo, intelekto, asmeninių savybių – jis neabejotinai yra labai svarbus muzikinis turtas“.

Išvardyti visus vaidmenis (apie 150), žymiausias teatrus (apie 30), orkestrus (daugiau nei 25), dirigentus ir scenos partnerius, su kuriais dirbta, nepakanka straipsniui skirtos apimties. Artistiška prigimtis, įgytos profesinės vokalo ir aktorinio meistriškumo žinios, išskirtinių tembro spalvų plataus diapazono balsas buvo pageidaujamas daugybės kolektyvų. Plačią pasirodymų geografiją, didžiulį veiklos tempą, kuris kitiems dainininkams galbūt būtų alinantis, Voketaičis traktavo kaip būdą neprarasti formos: ypač tai būdavo aktualu, kai anksti pavasarį teatrai baigdavo savo pasirodymų sezoną. Tačiau Maestro visuomet pabrėždavo būtinybę dainininkui mokėti pailsėti.

Dirbta su daugybe teatrų. Be minėtų, dar ir su Filadelfijos, San Francisko, Bostono, Majamio, Naujojo Orleano, Hiustono, Sinsinačio, Pitsbergo, San Diego, Los Andželo, Toledo, Mineapolio, Monrealio, Vankuverio, Meksiko *Palacio de Bellas Artes*, Barselonos *Gran teatro del Liceo*, Kosta Rikos *Teatro Nacional*, Karakaso *Teatro Teresa Carreño* ir kt.

Dainuota su žymiausiais simfoniniais orkestrais, atliekant oratorijas, kantatas, koncertinius operų variantus, ar rečitaliuose: Niujorko ir Deitono filharmonijų, Čikagos, Pitsbergo, San Francisko, Klivlando, Filadelfijos, Minesotos, Sent Luiso, Bostono, Denverio, Indianapolio, Dalaso, Detroito, Nacionalinio Meksikos ir kt. Tarp daugybės pasirodymų su orkestrais dainininkas mini jam įsiminusius dainuotą Mėlynbarzdį Béla Bartóko operoje „Mėlynbarzdžio pilis“ su Pitsbergo simfoniniu orkestru ir boso partiją Krzysztofo Pendereckio „Pasijoje pagal Luką“ su Minesotos simfoniniu orkestru (diriguojant Stanisławui Skrowaczewskui), kurie buvo atlikti *Carnegie Hall*, taip pat su Čikagos simfoniniu orkestru – Adomą Josepho Haydno oratorijoje „Pasaulio sukūrimas“ („Die Schöpfung“, diriguojant Jamesui Levine’ui) ir boso partiją Dmitrijaus Šostakovičiaus XIII simfonijoje (*Бабуя Яп*, diriguojant Genadijui Roždestvenskiui). Pastarąjį kūrinį

solistas atliko daugelį kartų, tarp kitų – su dirigentais Jurijumi Temirkanovu ir Maksimu Šostakovičiumi.

Be minėtų, Maestro vertina darbą su žinomais batutos meistrais Leonardu Slatkinu, Williamu Steinbergu, Eriču Leinsdorfu, Emersonu Buckley, Eduardo Mata, Lukasu Fossu, André Previnu ir kt.

Reikšmingi dainininko biografijoje pasirodymai su orkestrais atliekant tokius kūrinius kaip Arnoldo Schoenbergo (Schönberg) „Gurre-Lieder“, Gustavo Mahlerio Aštuntoji simfonija (*Sinfonie der Tausend*), Ludwigo van Beethoveno „Missa Solemnis“ ir Devintoji simfonija, Verdi *Requiem*, Šostakovičiaus „Stepano Razino nužudymas“, Williamo Waltono „Baltazaro puota“ (*Belshazzar's Feast*), Antonino Dvořáko „Stabat Mater“, koncertiniai operų atlikimai – Jules’io Massenet „Herodiade“ (Fanuelis), Richardo Wagnerio „Tristanas ir Izolda“ (Karalius Markas) bei „Valkirija“ (Hundingas), Beethoveno „Fidelijus“ (Rokas), Carlo Maria von Weberio „Laisvasis šaulys“ (Kasparas ir Atsiskyrėlis) bei kt. Įrašų takeliuose – Sergejaus Rachmaninovo kantata „Pavasaris“, poema „Varpai“, Prokofjevo oratorija „Ivanas Rūstusis“ ir simfoninė siuita „Leitenantas Kižė“.

Voketaičio partneriais scenoje buvo pasaulio scenų pažibos Plácido Domingo, Joan Sutherland, Beverly Sills, Grace Bumbry, Luciano Pavarotti, Carlo Bergonzi, Montseratt Caballé, Teresa Stratas, Renata Tebaldi ir daugelis kitų.

Sunkiai suskaičiuojamas operinių vaidmenų sąrašas rodo įspūdingą žanrinę jų įvairovę: nuo daktaro Dulkamaros Gaetano Donizetti „Meilės eliksiyre“ ar Don Bazilijaus Gioacchino Rossini „Sevilijos kirpėlyje“ iki įspūdingo Boriso Godunovo Modesto Musorgskio „Borise Godunove“, Mefistofelio Charles’io Gounod „Fauste“ (Mefistofelio vaidmenį dainininkas sukūrė ir Arrigo Boito „Mefistofelyje“) ar liūdnojo svajotojo Don Kichoto Jules’io Massenet „Don Kichote“.

Nors dainuota šešiose ar septyniose Giuseppe’s Verdi operose (tarp jų – drauge su Luciano Pavarotti 1980 metais Čikagos *Lyric Opera* parodytame „Kaukių baliuje“) ir kritikų gerai vertintame Verdi *Requiem* (1982-aisiais Los Andžele šį kūrinį atliko su tenoru Carlo Bergonzi), Maestro sako, kad iš italų artimesnės nei Verdi jam buvo Rossini, Donizetti operos, mėgstama vokiečių bei prancūzų muzika. Galima pastebėti, kad iš penkių su garsiuoju Plácido Domingo dainuotų operų viena buvo italų (Giacomo Puccini „Mergina iš Vakarų“), kitos keturios – prancūzų: Camille’io Saint-Saëns „Samsonas ir Dalila“ (Abimélech), Umberto Giordano „Andrea Chénier“ (Mathieu), Jules’io Massenet „Sidas“ (*Carnegie Hall* su Niujorko Operos orkestru (*Opera Orchestra of New York*) Voketaičis dainavo Grafa de Gormas, Plácido Domingo – Sida, Grace Bumbry – Chimene; šios sudėties kūrinį įrašė *Columbia Records* įrašų studija, 1976), pagaliau – Jacques’o Offenbacho „Hoffmanno pasakos“ (Krespelis). Pastarojoje operoje Voketaičis dažniausiai kūrė keturių nenaudėlių paveikslus (Kopelijus, Lindorfas, Dapertutas, Miraklis) ir juokaudamas tvirtino, kad lengviau nei šiuos būtų vaidinti Dievą: „Jis elgiasi vienodai, o velnias yra visoks – pamišęs, meilus, patrauklus, įtaigus“.

Vienas brangiausių pačiam dainininkui vaidmenų – Don Kichotas, kurį dainavo specialiai jam pastatytame spektaklyje

Don Kichotas Jules'io Massenet operoje „Don Kichotas“.
Tarpautinis operos ir baletų festivalis Monterėje. 1981.
Asmeninis archyvas

Meksiko *Bellas Artes* teatre 1980-aisiais (kitais metais pakartotas tarptautiniame festivalyje Monterėje ir 1982 – vėl Meksikoje). Po spektaklių Meksikos spaudoje rašyta: „Aukšto profesionalumo bosas Voketaitis kuria charakterį subtiliai, demonstruodamas savo labai platų vokalo diapazoną ir ypatingai gerą skonį. Mums sunku bus vėl žiūrėti šį veikalą be jo sukurto personažo“ („Esto Pasa“, 25 de Junio de 1980). Monterėjaus recenzentas pripažino: „Tik toks nuostabus aktorius, kaip jis, sugeba vesti kartu su savimi klausytojus per visas emocijų būsenas, nuo didelio džiaugsmo iki liūdesio“ („El Porvenir“, 14 de Octubre de 1981).

Vien tik makiaveliškąjį mokytoją Don Bazilijų Maestro dainavo daugiau nei 60-ye skirtingų pastatymų ir apie 250-ye spektaklių, su šiuo vaidmeniu debiutavo Europoje – 1968-aisiais *Gran Teatro Del Liceo* Barselonoje. Tuomet Ispanijoje pripažinta, kad vaidmuo „100 procentų rosiniškas“. Žinomas amerikiečių teatro kritikas Danas Sullivanas, spausdinęs straipsnius „New York Times“, „Los Angeles Times“, „Minneapolis Star Tribune“, nuoširdžiai stebėjosi: „Reta, kad akivaizdus blogis atrodytų toks juokingas“. „The Washington Post“ muzikos kritikui Josephui Duncanui McLellanui išraiškings Voketaičio kuriamo Don Bazilijaus rankos atrodė „tarsi gyvenančios savo gyvenimą <...>, o vaidmens interpretacija gydo lyg vaistas“ („The Washington Post“, April 30, 1976).

Tuo įsitikini žiūrėdamas šios operos įrašą: meistriškai valdomas balsas lengvai įveikia sudėtingas partijos subtilybes – tembrinius niuansus, trumpas frazes, greitakalbiškumą, tempų ir dinamikos ženklų kaitą. Akivaizdus aktorinis pasirengimas: aiški diktacija, artistizmas, kai svarbu „nepersūdyti“, paisyti scenos estetikos, vengiant buitiško komizmo. Puikiai įvaldyta viso kūno plastika, tačiau nėra perteklinio gestikuliacinio ar „perspaustos“ mimikos, kiekvienas judesys apgalvotas, tikras, pagrįstas, vietoje ir laiku.

Svarbus Voketaičio vaidmuo – Borisas Godunovas. Didelį reiklumą sau rodo faktas, kad po daugiau nei dešimtmetį jo kuriamo ir kritikų puikiai vertinto vaidmens dainininkas nustebino „The Denver Post“ muzikos redaktorių Glenną Giffiną, teigdamas, jog dar ilgai nebuvo tinkamai pasirengęs atlikti Borisą. Jis pripažino, kad kai kurių atlikėjų caro Boriso traktavimas, dėmesį labiau sutelkiant į jį kaip griauđejantį pamišėlį, yra pernelyg siauras. „Aš matau jį, visų pirma, kaip vyrą. Jis oportunistas, bet vis dar savo viduje švelnus ir labai susirūpinęs“. Recenzentas sutiko, pažymėjęs, kad Voketaitis išties kuria kilnaus žlugimo asmenybę („The Denver Post“, July 29, 1976).

Toks pat netikėtas minėtam kritikui buvo pokalbis su dainininku apie jo atliekamą Mėlynbarzdį. Juokaudamas žurnalistas prisipažino, kad jam keistoka Mėlynbarzdį, kurio žmonos turėjo įprotį dingti, laikyti džentelmenu. Į tai Voketaitis atsakė: „Aš interpretuoju jį ne kaip maniaką žudiką, tai sudėtingesnis personažas. Be to, viską pasako muzika, kurią tereikia absorbuoti ir atlikti. Taip, man jis yra džentelmenas... Nemanau, kad kas nors būtų įvykę, jei Juditha to nebūtų išprovokavusi...“ („The Denver Post“, June 28, 1981). Kiti, pabrėžę aktorinius dainininko sugebėjimus, vis dėlto akcentavo tai, kad jis „kuria charakterį ir atmosferą išimtinai savo balso priemonėmis, ir tai yra absoliutus meistriškumas“ („Post-Gazette“, November 27, 1976).

Voketaitis ieškojo ir „savo“ Mefistofelio. „Dauguma nelinkę velnio laikyti vienu geriausių savo draugų. Bosas Arnoldas Voketaitis kitoks, – rašyta Arizonos spaudoje. – Jis sako, kad šėtoniški vaidmenys yra jo favoritai, nes jie – „mėsingi“. Jo Mefistofelis toks, koks turi būti – labai mandagus, bet pikta lemiantis, kartais juokingas, bet visada brutalus, neįveikiamas“ („The Daily Sun“, April 30, 1974).

Maestro vaidmenų galerijoje daugybė boso-baritono partijų operose, be minėtų: Bedričo Smetanos „Parduotoji nuotaka“ (Kecalas), Puccini „Turandot“ (Timuras) ir „Tosca“ (Zakristijonas), Wolfgango Amadeus Mozarto „Don Žuanas“ (Don Žuanas ir Leporelas) bei „Figaro vedybos“ (Figaras ir Bartolas), Donizetti „Lucia di Lammermoor“ (Raimondas) ir „Don Pasquale“ (Don Pasquale), Massenet „Verteris“ (Šarlotės tėvas), Georges'o Bizet „Perlų žvejai“ (Nurabadas, Vyriausiasis žynys), Rimskio-Korsakovo „Mozartas ir Salieri“ (Salieri), Benjamins Britteno „Peteris Grimesas“ (Swallow'as), Šostakovičiaus „Ledi Makbet iš Mcensko apskrities“ (Senas katorgos kalinys) bei kt.

Vieni iš įsimintinų XX amžiaus devintojo dešimtmečio darbų – 1983-ųjų gegužę San Diego (Kalifornija) rodyta Francesco Cilea opera „Adriana Lecouvreur“, kurioje Maestro dainavo kartu su Dama Joan Sutherland (ji – Adriana, Voketaitis – Princas de Bouillon, dirigavo Richardas Bonyngė), taip pat 1986 metų lapkritį Nikolajaus Rimskio-Korsakovo „Caro sužadėtinė“ (Maliuta), pastatyta Galinos Višnevskajos Kennedy meno centre Vašingtone diriguojant Mstislavui Rostropovičiui.

Atsisveikinęs su didžiąja scena Čikagos operos teatro (*The Chicago Opera Theatre*) spektaklyje – Aarono Coplando operoje „Miela žemė“ („The Tender Land“, vyriausiasis Moss, 1995), Maestro kurį laiką tęsė koncertinius pasirody-

mus, dirbo vadybinį darbą (buvo pianistės Mūzos Rubackytės koncertų Amerikoje vadybininkas). Gebėjimas laiku baigti operinę karjerą – tai irgi profesinio meistriskumo rodiklis. Be abejo, lemia ir aplinkybė, kai dainininko amžius riboja galimybę atlikti daugelį vaidmenų, kurie neatitinka kūrinio personažo amžiaus. Voketaitis paliko sceną būdamas kupinas puikios muzikinės išvermės ir jėgų, pasiekęs vokalinio ir aktorinio meistriskumo viršūnę. Tai patvirtina tuo laikotarpiu jį dainuojant girdėjusiųjų komentarai. Kaip juokaudama pažymėjo literatūros tyrinėtoja ir dainininkė Dalia Marija Bernadeta Kučėnienė, „Drauge“ anonsuodama 1995-aisiais Maestro rengtą koncertą, skirtą Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo lietuvių parapijos Brighton Parke Čikagoje 80-mečiui, „jei Voketaitis su solistais ir savo dainavimu naujai dengiamo (bažnyčios – *V. B.*) stogo nenukels, jis [stogas] bus pašventintas“.

Su savo charizmatiškąja žmona Nijole Lipčiūte (buvusi modelis „Perfect-8“ bei Tarptautinės reklamos ir dizaino akademijos modelių kursų dėstytoja) Voketaitis susipažino po vienos iš operos „Gražina“ repeticijų (kaip pabrėžia ponija Nijolė, ne be Dainos Mongirdaitės, dainavusios Ramunės vaidmenį operoje, pagalbos). Netrukus abu pasimatė pobūvyje, rengtame po šio Čikagos lietuvių operos spektaklio 1967 metais. Taigi pora daugiau nei penkis dešimtmečius tęsia savo nuostabią ir pagarbos vertą bendrystę.

Sėdi iš kairės į dešinę: Nijolė Voketaitienė, Dama Joan Sutherland, antroje eilėje stovi dirigentas Richard Bonyngė (Joan Sutherland vyras) ir Arnoldas Voketaitis. Čikaga. 1985.

Asmeninis archyvas

Maestro Arnoldas Voketaitis ir šiandien jaunatviškas, moderniai mąstantis, pozityviai vertinantis pagrįstus eksperimentus operos teatre, sakydamas, kad operos nereikia garbinti, ja reikia mėgautis.

Vida BAKUTYTĖ

Nijolė ir Arnoldas Voketaičiai. Čikaga. 2018. Gabrieliaus JAUNIŠKIO nuotrauka

